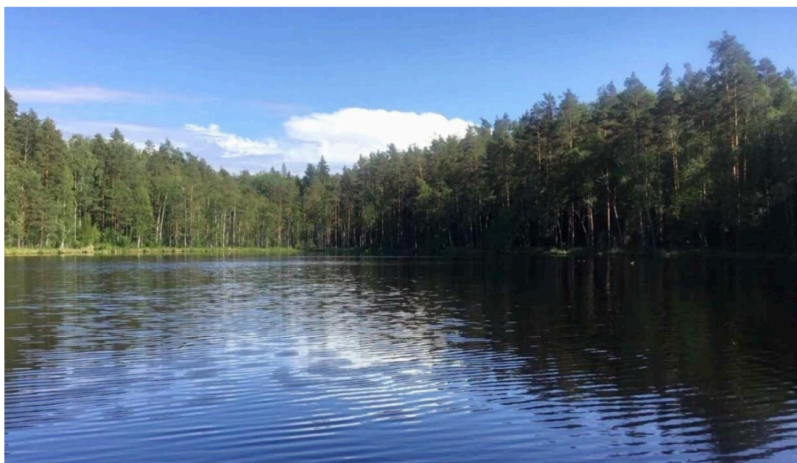

ĪPAŠI AIZSARGĀJAMĀS DABAS TERITORIJAS

“Istra” pārvaldības plāns

Administratīvais iedalījums: Ludzas novada Istras pagasts

Plāns izstrādāts laikposmam no 2025. gada līdz 2037. gadam

Izstrādātājs: Biedrība “Baltijas krasti”

Adrese: Latgales iela 127, LV-1003, Rīga, Latvija

Pārvaldības plāna izstrāde veikta projekta “Natura 2000 aizsargājamo teritoriju pārvaldības un apsaimniekošanas optimizācija” (LIFE19IPE/LV/000010 LIFE IP LatViaNature) ietvaros. Projekts tiek īstenots ar Eiropas Savienības LIFE programmas un Valsts digitālās attīstības aģentūras finansiālu atbalstu.

Dabas aizsardzības
parvaide

Viedis administrācijas un
reģionālās attīstības
ministrija

LATVIJAS VALSTS MEŽI
KOKSNE · STĀDI · ATPŪTA

LLKC

Latvijas
Dabas
Sargāšana

Pasaules
Dabas
Fonds
WWF

Latvijas
Inženieru un
tehnoloģiju
universitāte

LATVIJAS
UNIVERSITĀTE

DAUGAVPILS
UNIVERSITĀTE

HESPI
VIDZEMES
AUGSTSKOLA

Pārvaldības plānu izstrādāja biedrība "Baltijas krasti" eksperti:

- Plāna izstrādes /projektu vadītājs: Laine Veinberga
- Ģeogrāfisko informācijas sistēmu speciālists/kartogrāfs: Kārlis Kalvišķis
- Ainavu plānošanas speciālists: Pēteris Lakovskis
- Tūrisma un apmeklētāju plūsmu plānošanas speciālists: Iveta Dembrovska
- Hidrologs/hidroloģijas speciālists: Andis Kalvāns
- Sugu grupas "putni" eksperts: Gaidis Grandāns
- Sugu grupas "zīdītāji, ieskaitot ūdrs" eksperts: Digna Pilāte
- Sugu grupas "zīdītāji-sikspārņi" eksperts: Jurgis Šuba
- Sugu grupas "abinieki, rāpuļi" eksperts: Andris Čeirāns
- Sugu grupas "bezmugurkaulnieki" eksperts: Voldemārs Spuņģis
- Sugu grupas "zivis" eksperts: Edmunds Bērziņš
- Sugu grupas "vaskulārie augi" un biotopu grupu "meži, purvi, zālāji" eksperti: Uvis Suško un Ansis Opmanis
- Saldūdeņu biotopu grupas eksperts: Laura Grīnberga
- Plāna izstrādes asistenti: Elīna Konstantinova, Anete Naruška

Ievads

Jaunveidojamā dabas parka "Istra" izveides mērķi:

- **turpināt aizsargāt šī apvidus dabas un kultūrvēsturiskās vērtības**, kas veidojušās laika gaitā, tostarp unikālo ģeogrāfisko kompleksu ar grēdu, morēnu pauguru un masīvu reljefu, vizuāli augstvērtīgo ainavu, kā arī dabiskos un vecos mežus ar Eiropas Savienības aizsargājamiem biotopiem (staignāju meži, veci vai dabiski boreāli meži, purvaini meži, lakstaugiem bagāti egļu meži u.c.), **bioloģiski vērtīgus zālājus**, biotopu eitrofi ezeri ar iegrimušu ūdensaugu un peldaugu augāju ar īpaši aizsargājamo sugu atradnēm un citas nozīmīgas vērtības.
- noteikt **īpaši aizsargājamo sugu un īpaši aizsargājamo biotopu aizsardzības mērķu sasniegšanai atbilstošus apsaimniekošanas pasākumus.**
- **nodrošināt sabiedrību ar rekreācijas un dabas izziņas iespējām**, kas nav pretrunā ar dabas vērtību aizsardzību.

Pārvaldības plāns ietver:

- ES nozīmes biotopu kvalitātes saglabāšanu un atjaunošanu;
- Biotopu apsaimniekošanas pasākumus (piemēram dabisko zālāju pļaušanu, atbrīvošanu no aizauguma ar krūmiem);
- Esošo aizsargājamo sugu dzīvotņu monitoringu un paplašināšanu;
- Funkcionālā zonējuma noteikšanu atbilstīgi apsaimniekošanas pasākumiem
- Vecslabadas apkārtnes ezeru un upju hidroloģisko, morfometrisko, limnoloģisko un vēsturisko raksturojumu Istras izpētes teritorijā;
- Ainavas kvalitātes izvērtēšanu;
- Tūrisma attīstības iespēju izvērtēšanu, saglabājot vides integritāti.

Jaunveidojamā dabas parka "Istra" pārvaldības plāna sagatavošanas laikā tika testēta jauna eksperimentāla kārtība dabas plānu izstrādei, kas izstrādāta LIFE-IP LatViaNature ietvaros. Pārvaldības plāna būtiskākā daļa, kas attiecas uz aizsargājamo sugu un biotopu izpēti, novērtējumu un sugu un biotopu aizsardzības mērķu sasniegšanai atbilstošu apsaimniekošanas pasākumu plānošanu, ir ietverta plānu e-formā ģeotelpiskas datubāzes veidā <https://ozols.gov.lv/ATP/> Instrukcijas digitālās platformas lietošanai pieejamas vietnē zem ikonas (i).

Pārvaldības plāns ietver šādus pielikumus, kas arī pieejami plāna digitālajā platformā:

- Sugu un biotopu ekspertu slēdzieni Natura 2000 teritorijas plāna izstrādei
- Vecslabadas apkārtnes ezeru un upju hidroloģiskais, morfometriskais, limnoloģiskais un vēsturiskais raksturojums Istras izpētes teritorijā
- Ainaviskais raksturojums
- Hidrologa slēdziens
- Ainaviskais novērtējums
- Tūrisma un rekreācijas novērtējums un plānošana
- Dabas parka "Istra" individuālo aizsardzības un izmantošanas noteikumu projekts

Kopsavilkums

Dabas parks "Istras pauguraine" tika dibināts 1977. gadā un ir unikāls vēsturiski ģeogrāfisks komplekss, ko veido grēdu, morēnu pauguru un masīvu reljefs. Arī dabas liegumu "Istras ezers" izveidoja 1977. gadā ezera un tā salu aizsardzībai. Abas šīs īpaši aizsargājamās dabas teritorijas 2004. gadā tika iekļautas Eiropas nozīmes aizsargājamo dabas teritoriju tīklā Natura 2000. Dabas liegums "Istras staignāju meži" tika dibināts 2023.gadā.

Jaunveidojamā īpaši aizsargājamā dabas teritorija Dabas parks „Istra” apvieno:

- 1) dabas liegumu „Istras ezers” (kods LV0510200, izveidota 1977. gadā) - 330,94 ha
- 2) dabas parku „Istras pauguraine” (kods LV0301300, izveidota 1977. gada) - 866,54 ha
- 3) dabas liegumu „Istras staignāju meži” (kods LV0539100, izveidota 2023. gadā) - 69,0 ha
- 4) Blakus esošās bioloģiski vērtīgās teritorijas 973,46 ha lielā platībā, kas ietver arī Šķaunes, Dziļo, Audzeļu, Volčaks un Maroksnas ezeru. Istras ezerā esošā Panu sala un tās mežs tiek aizsargāts jau gadsimta garumā kopš 1925. gada.

Jaunveidojamais dabas parks "Istra" plānots kā "B" tipa Natura 2000 teritorija, orientēta uz īpaši aizsargājamo biotopu un sugu, tostarp putnu sugu, aizsardzību. Teritorija atrodas Latvijas austrumu daļā, Ludzas novadā. Tās kopējā platība ir 2243 ha.

Jaunveidojamais dabas parks "Istra" ir pārsvarā mežainas morēnu pauguraines komplekss ar vairākiem tipiskiem eitrofiem ezeriem un mežainām to salām. Mūsdienās teritorijas lielāko daļu klāj meži (50%) un ūdeņi (28,5%). Mežu teritorijas galvenokārt veido priežu, vietām arī jauktas mežaudzes. Dabas parka "Istra" teritorija ietilpst Veļikajas upes sateces baseinā un tajā atrodas septiņi lieli dabiski glaciālas izcelsmes ezeri – Audzeļu, Istras, Dziļais, Šķaunes, Maroksnas, Dunajas ezers un Volčaks, divi ļoti mazi beznoteces ezeriņi Luņu sūnu un pārejas purvu dienvidu malā – Bugutina un Papsujeva ezers. Teritorijā lielākais ir Šķaunes ezers (platība 2,5 km²). Šķaunes ezers ir dzidrūdēns ezers.

Teritorijas ainavas struktūras pamatu veido Šķaunes un Audzeļu-Istras-Dziļā ezera ezerdobes un mežainās ezeru krasta joslas, kā arī ar mežu klātās paugurainās platības. Ekoloģiski nozīmīgu ainavas struktūras daļu veido ūdeņu platības (28,5%) un to saskares joslas ar krastu mežiem (ekotoni), kā arī īpaši izceļamas vairākas ezeru salas. Teritorijas DR daļā Audzeļu, Istras un Dziļais ezers veido ainavisku ezeru kaskādi, kuru atdala zemes šaurums, uz kura atrodas Vecslabadas ciems.

Valsts īpašumā piederoši meži sastāda ievērojamu daļu no kopējās mežu platības. Salīdzinoši attālā novietojuma un paugurainā reljefa dēļ mežu teritorijas vēsturiski ir tikušas maz izmantotas un saglabājušas augstāku ekoloģisko vērtību.

Teritorijā sastopami **18 Eiropas Savienības nozīmes biotopi** (ar 25 variantiem), t.sk. 7 prioritāras nozīmes biotopi. Aizsargājamo biotopu platība aizņem **1161,94 ha (51% no teritorijas platības)**, teritorijas mērķis jeb kopā potenciālie un esošie biotopi aizņem **1214,82 ha (54% no teritorijas platības)**.

Nozīmīgs biotops ir stāvošo saldūdeņu biotops **"3150 Eitrofi ezeri ar iegrimušo ūdensaugu un peldaugu veģetāciju"**, kas ar **647,32 ha aizņem 28,9% no dabas parka platības un 54,34% no visu aizsargājamo biotopu kopplatības**. Izcila kvalitāte konstatēta Šķaunes ezerā, kur klātesošas arī reliкто sugu populācijas un plaši minerālgrunts sēkļi. Šis biotops

pārstāv 0,86% no tā kopējās platības Latvijā, un dabas parks "Istra" ir uzskatāma par nozīmīgu teritoriju šī biotopa saglabāšanā valstī.

No sauszemes biotopiem izceļas dabiskie meži, ģipši "9050 *Lakstaugiem bagāti egļu meži*" (166,34 ha) un prioritāras nozīmes biotops "9010* *Veci vai dabiski boreālie meži*" (109,38 ha), kopā aptverot gandrīz 12% no teritorijas un būtiski veidojot Latvijas šo mežu aizsargājamo kopplatību. Liela daļa šo mežu ir izcilā vai labā kvalitātē. Lai gan zālāji aizņem mazāku platību, daži no tiem ir ģipši vērtīgi retu sugu dēļ – piemēram, Krustlapu drudzene (*Gentiana cruciata*). Lielā daļā zālāju novērota kvalitātes pasliktināšanās apsaimniekošanas trūkuma dēļ.

Teritorijā ir samērā neliela Latvijā un Eiropā retu un aizsargājamo augu sugu daudzveidība. Kopumā teritorijā zināmas 17 ģipši aizsargājamas vai citādi vērtīgas vaskulāro augu sugas. 22 no šīm augu sugām ir iekļautas ģipši aizsargājamo sugu sarakstā. Viena suga – meža silpurene (*Pulsatilla patens*) iekļauta Bernes konvencijas I pielikumā un Biotopu direktīvas II pielikumā, kā arī trīs sugas – vāļīšu staipekņis (*Lycopodium clavatum*), gada staipekņis (*Lycopodium annotinum*) un apdzira (*Huperzia selago*) – Biotopu direktīvas V pielikumā. 15 no teritorijā sastopamajām vaskulāro augu sugām iekļautas Latvijas Sarkanajā grāmatā, divas sugas – Baltijas dzegužpirkstīte (*Dactylorhiza baltica*) un plankumainā dzegužpirkstīte (*Dactylorhiza maculata*), ir uzskatāmas par dabisko zālāju biotopu indikatorsugām.

Teritorija ir ļoti nozīmīga arī ģlotsēnēm. Starp ļoti retajiem arī viena jauna suga Latvijā (*Physarum xanthinum*), viena hipotētiski zinātnē vēl neaprstīta suga (*Arcyria cf. insignis*), divas atradnes Latvijā (*Tubifera applanata* un *Reticularia liceoides*), piecas atradnes vai būtiski jaunas vietas Latvijā (*Comatricha elegans*, *Dianema corticatum*, *Physarum penetrale*, *Physarum conglomeratum*, *Physarum conglomeratum*), viena atradne (*Didymium serpula*), divas atradnes (*Licea variabilis* un *Licea pusilla*) un viena atradne Latvijā (*Stemonitopsis hyperopta var. landewaldii*).

Vienpadsmit sūnu sugas iekļautas Latvijā ģipši aizsargājamo sugu sarakstā, savukārt divu sugu – Hellera bārskausīte (*Crssocalyx hellerianus*), ģludkausiņa knābjkausīte (*Liochlaena lanceolata*) aizsardzībai var veidot mikrolieģumus.

Teritorijā konstatētas 3 ģipši aizsargājamo abinieku un rāpuļu sugas – lielais tritons (*Triturus cristatus*), brūnais varžkrupis (*Pelobates fuscus*) un sila ķirzaka (*Lacerta agilis*) un vēl 4 abinieku sugas, kas iekļautas Biotopu direktīvas IV un V pielikumā, bet nav iekļautas ģipši aizsargājamo sugu sarakstā – parastā varde (*Rana temporaria*), purva varde (*Rana arvalis*), dīķa varde (*Pelophylax lessonae*), zaļā varde (*Pelophylax esculentus*).

Šķaunes ezeram ir liela nozīme purva vardes un parastā krupja populāciju ilgtspējai, savukārt Vecslabadas grupas ezeros ir nozīmīga zaļo varžu populācija. Neskatoties uz zemo abinieku blīvumu, Vecslabadas grupas ezeros to lielais kopējās krasta līnijas ģarums nosaka, ka šiem ezeriem ir būtiska nozīme vairāku teritorijas abinieku sugu ilgtspējai.

Teritorijas vienģģā ģipši aizsargājamo rāpuļu suga – sila ķirzaka (*Lacerta agilis*) sastopama pārsvarā antropogēni izveidotos/pārveidotos biotopos nelielu izklaidus novietotu sub-populāciju veidā: ceļmalās un sauso pļavu daļās teritorijas centrālajā daļā ģar ceļu Vecslabada-Šķaunes ezers, un pārveidotos sausu priežu mežu (mēģģrājs, lāns) biotopos.

Teritorijā konstatētas kopā 17 bezmugurkaulnieku sugas: sešas Biotopu direktīvas pielikumu bezmugurkaulnieku sugas un bez tām 11 Latvijā aizsargājamas sugas. No sešām konstatēģģajām Biotopu direktīvas sugām tikai divām – lapkoku praulģrauzim un slaidajam pumpurģliemeģģim var noteikt aizsardzģģbas mēģģģi.

Jauveidojamā dabas parka "Istra" teritorijā un tās tiešā apkārtnē ir konstatētas 24 ligzdojošas un Latvijā ģipāši aizsargājamās vai apdraudētas putnu sugas. Tajā atrodas pūču sugu – apodziņa (*Glaucidium passerinum*), bikšainā apoga (*Aegolius funereus*), meža pūces (*Strix aluco*), urālpūces (*Strix uralensis*), ausainās pūces (*Asio otus*) un ūpja (*Bubo bubo*), kā arī ģipāši aizsargājamu dzeņu sugu – mazā dzeņa (*Dryobates minor*), vidējā dzeņa (*Leipicus medius*), baltmugurdzeņa (*Dendrocopos leucotos*), dižraibā dzeņa (*Dendrocopos major*), trīspirkstu dzeņa (*Picoides tridactylus*), melnās dzilnas (*Dryocopus martius*) un pelēkās dzilnas (*Picus canus*) prioritāri nozīmīgas teritorijas – mežaudzes atbilst sugas ligzdošanas prasībām un teorētiski ir iespējama šīs sugas sastopamība.

Jaunveidojamā dabas parka teritorijā konstatētas septiņas sikspārņu sugas – ūdeņu naktssikspārnis (*Myotis daubentonii*), dīķu naktssikspārnis (*Myotis dasycneme*), rūsganais vakarsikspārnis (*Nyctalus noctula*), ziemeļu sikspārnis (*Eptesicus nilssonii*), divkrāsainais sikspārnis (*Vespertilio murinus*), Natūza sikspārnis (*Pipistrellus nathusii*) un pigmejsikspārnis (*Pipistrellus pygmaeus*). Visbiežāk teritorijā novēroti Natūza sikspārņi, ziemeļu sikspārņi, rūsganie vakarsikspārņi un pigmejsikspārņi.

Jaunveidojamā dabas parka teritorijā identificētas vairākas zīdītāju sugas, tostarp aizsargājamās, kas vai nu pastāvīgi apdzīvo parku, vai to īslaicīgi apmeklē. Svarīgu lomu teritorijas struktūrā ieņem saldūdens biotopi, kas nodrošina ūdeni un barības resursus zīdītāju sugām, kuras apdzīvo dažāda veida ūdenstilpnes, ūdensteces un to piekrastes biotopus.

Teritorijā konstatētas ūdra (*Lutra lutra*) klātbūtnes pazīmes. Visās vietās dzīvotņu kvalitāte novērtēta kā teicama un laba. Jaunizveidojamā dabas parka teritorijā konstatētas arī meža sicistas (*Sicista betulina*) jaunas atradnes. Suga ir konstatēta divās vietās: pie Šķaunes ezera Z daļā un Istras palienē pie Melņikiem. Abas atradnes atrodas jaunveidojamajā teritorijā.

Ezeru zivju populācijas kopumā var uzskatīt par stabilām, jo tās būtiski neietekmē vides izmaiņas. No ģipāši aizsargājamām zivju sugām teritorijā Istras ezerā konstatēts akmeņgrauzis (*Cobitis taenia*). Domājams, ka akmeņgraužu populācijas sastopamas arī ar Istras ezeru savienotajos Audzeļu un Dziļajā ezerā un ar tiem savienotajās ūdenstecēs, un, ņemot vērā sugas plašo izplatību Latvijā, domājams, ka tas sastopams arī Šķaunes ezerā. Istras ezerā konstatēts arī platspīļu vēzis *Astacus astacus*. Uz dabas parka "Istra" ezera zivju faunu attiecināti līnis (*Tinca tinca*), rauda (*Rutilus rutilus*), asaris (*Perca fluviatilis*), vīķe (*Alburnus alburnus*), līdaka (*Esox lucius*), plaudis (*Abramis brama*), ķīsis (*Gymnocephalus cernua*), rudulis (*Scardinius erythrophthalmus*), karūsa (*Carassius carassius*), sīga (*Coregonus sp.*), vēdzele (*Lota lota*), zandarts (*Sander lucioperca*), zutis (*Anguilla anguilla*), karpa (*Cyprinus carpio*).

Jaunveidojamā teritorijas funkcionālais zonējums ietver vairākas zonas, kurām paredzēti individuāli apsaimniekošanas un izmantošanas noteikumi:

- **Dabas parka zona** - izveidota, lai nodrošinātu ģipāši aizsargājamo zālāju un saldūdeņu biotopu un tajos esošo sugu dzīvotņu aizsardzību un ilgtspējīgu apsaimniekošanu, kā arī ģipāši aizsargājamām putnu sugām piemēroto mežaudžu aizsardzību.
- **Regulējamā režīma zona** - izveidota, lai nodrošinātu bioloģiski vērtīgāko ģipāši aizsargājamo meža un purva biotopu, kā arī ģipāši aizsargājamo putnu sugu aizsardzību.

- **Dabas lieguma zona** - izveidota, lai aizsargātu Eiropas Savienības nozīmes mežu un purvu biotopu koncentrācijas vietas, ūdensobjektos uz salām esošos platlapju mežus, kā arī ar tiem saistītās sugas un to dzīvotnes.
- **Ainavu aizsardzības zona** - izveidota, lai saglabātu ainaviski vērtīgo teritoriju apkārt Audzeļu ezeram un ainaviski vērtīgās teritorijas Vecslabadas ciemā zemesšauruma vietā, kur paveras ainavisks skats uz apkārtnes ezeriem.
- **Neitrālā zona** - izveidota, lai nodrošinātu valsts un pašvaldības ceļu uzturēšanu.

Nosakot dabas parka zonējumu, mēģināts rast labāko risinājumu, lai salāgotu dabas aizsardzības un iedzīvotāju un Īpašnieku saimnieciskās intereses. Būtiskus ierobežojumu gadījumos, lielākoties, Īpašniekiem ir pieejamas kompensācijas, atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajam.

Sabiedrības iesaiste

Sabiedrības iesaiste pārvaldības plāna izstrādē tika nodrošināta:

- Izsludinot plāna izstrādes uzsākšanu, publicējot paziņojumus Dabas aizsardzības pārvaldes, Ludzas novada pašvaldības mājas lapā, sociālajos tīklos, "Ludzas Zemes" izdevumā, kā arī uz vietas Istras pagasta pārvaldē un bibliotēkā aicinot izteikt savu viedokli un sniegt konstruktīvus priekšlikumus par DL nākotni. Priekšlikumus par pārvaldības plāna turpmāko attīstību ikviens varēja iesniegt caur ArcGIS anketu, nosūtot e-pastā pārvaldības plāna izstrādātājiem, drukātā veidā, kā arī pa tālruni.
- Izsūtot informatīvas vēstules par plāna izstrādes uzsākšanu iedzīvotājiem un institūcijām.
- Veicot konsultācijas gan klātienē, gan attālināti ar iesaistītajām institūcijām (A/S Latvijas Valsts meži, Ludzas novada pašvaldība, Vecslabadas pagasta pārvalde, ZMNĪ, DAP, BIOR, u.c., kopumā aptuveni 10 konsultācijas), kā arī iedzīvotājiem (3 klātienes un 8 neklātienes konsultācijas).
- Organizējot plāna sabiedrisko apspriešanu laikā no 2025.gada 1.janvāra līdz 2025.gada 31.janvārim, publicējot paziņojumus DAP, VARAM, Ludzas novada pašvaldības, Baltijas krastu mājas lapās, sociālos tīklos, nosūtot uzaicinājumu institūcijām, kā arī publicējot paziņojumus Latvijas Vēstnesi un LETA.
- Sākot ar 2025. gada 6. janvāri ar dabas parka "Istra" dabas plānu un funkcionālo zonējumu izdrukas versijā varēja iepazīties Istras pagasta pārvaldes "Pagastmājā", Vecslabadā, Istras pagastā, Ludzas novadā.
- 2025. gada 22.janvārī, plkst.17:00, Istras pagasta pārvaldē, "Pagastmāja", Vecslabada, Istras pagastā, Ludzas novadā tika organizēta sabiedriskās apspriešanas sanāksme gan klātienē, gan attālināti.
- Tika saņemti vairāki priekšlikumi plāna izstrādei. Tie tika izvērtēti apsaimniekošanas pasākumu un aizsardzības režīma plānošanā, kā arī pilnveidojot plānu pēc sabiedriskās apspriešanas.

Kopumā tika nodrošināta ļoti plaša sabiedrības informēšana, izmantojot medijus, sociālos tīklus, pašvaldības un pagasta pārvaldes resursus.